

BOSHLANG'ICH TA'LIMDA KOMMUNIKATIV QOBILIYATLARNI RIVOJLANTIRISH: NAZARIYA VA AMALIY YONDASHUVLAR

Rahmonova Mavluda Suvon qizi

Denov tadbirkorlik va pedagogika institute

Boshlang'ich ta'lim metodikasi kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya. Maqolada boshlang'ich ta'limda kommunikativ qobiliyatlarni rivojlantirish usullari va yondashuvlari haqida batafsil ma'lumot berilgan. Kommunikativ qobiliyatlarning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishdagi ahamiyati ko'rib chiqilgan, bu jarayonda rolli o'yinlar, guruhlarda ishlash va innovatsion texnologiyalarning o'rni yoritilgan. Ushbu qobiliyatlarni shakllantirish bolalarning til o'rganish, fikr ifodasi, ijtimoiylashuv va tanqidiy fikrlash kabi ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim hisoblanadi. Kommunikativ qobiliyatlarni baholash usullari va ularning ta'limdagi o'rni ham muhokama qilingan.

Kalit so'zlar: boshlang'ich ta'lim, kommunikativ qobiliyatlar

Boshlang'ich ta'lim bosqichi – bu bolaning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishidagi muhim davrdir. Ushbu davrda kommunikativ qobiliyatlarni shakllantirish va rivojlantirish bolalarning o'z fikrini aniq ifodalash, o'zgaralar fikriga quloq tutish, muloqotga kirishish va ijtimoiy muhitga moslashishiga yordam beradi. Kommunikativ qobiliyatlarning rivojlanishi nafaqat lingvistik qobiliyatlarning, balki ijtimoiy-emotsional va kognitiv rivojlanishning ham asosi hisoblanadi. Ushbu maqola boshlang'ich ta'limda kommunikativ qobiliyatlarni rivojlantirish yo'llari, zamonaviy yondashuvlar va samarali metodikalar haqida batafsil ma'lumot beradi.

Kommunikativ qobiliyatlar bolalarning atrof-muhit bilan o'zaro aloqasini ta'minlaydigan asosiy qobiliyatlar to'plamidir. Ushbu qobiliyatlar orqali bola nutqiy o'zlashtirish, fikr almashish, o'zgaralar bilan munosabatni o'rnatish kabi jarayonlarni amalga oshiradi. Kommunikativ qobiliyatlar til o'rganishdan tashqari, bolalar shaxsiy rivojlanishiga, ularning o'ziga bo'lgan ishonchini mustahkamlashga, jamoa bilan ishlash ko'nikmalarini shakllantirishga katta ta'sir ko'rsatadi.

Boshlang'ich ta'limda kommunikativ qobiliyatlarni rivojlantirish jarayonining asosiy sabablari quyidagicha tavsiflanadi:

Shaxsiy rivojlanish: Boshlang'ich sinflarda o'quvchilarning o'ziga ishonchini oshirishda kommunikativ qobiliyatlar muhim rol o'ynaydi.

Ijtimoiylashish: Muloqot qilish qobiliyati bolalarning jamoa ichida o'zini tutishini shakllantiradi, atrofdagilar bilan samimiy munosabatlar o'rnatishga imkon beradi.

Nutqiy va til o'rganish: Kommunikativ qobiliyatlar rivojlangan bolalar ona tilini yaxshi o'zlashtiradi, grammatika va lingvistik tuzilmalardan samarali foydalanadi.

O'quv muvaffaqiyati: Kommunikativ qobiliyatlar yaxshi rivojlangan o'quvchilar yangi mavzularni tezroq o'zlashtiradi, o'quv materiallarini yaxshi tushunadi va darslarda faolroq ishtirok etadi.

Boshlang'ich sinflarda kommunikativ qobiliyatlarni rivojlantirishda bir qancha metod va yondashuvlar qo'llaniladi. Ushbu metodlar o'quvchilarning yoshiga, til o'rganish darajasiga va shaxsiy ehtiyojlariga moslashtiriladi.

Dialog va rolli o'yinlar – o'quvchilarda kommunikativ qobiliyatlarni shakllantirishning eng samarali metodlaridan biridir. Rolli o'yinlar orqali bolalar turli hayotiy vaziyatlarda o'zlarini tutish, atrofdagi odamlar bilan muloqot qilishni o'rganadi. Misol uchun, do'konda sotuvchi va xaridor rolini o'ynash bolalarga muloqot qilishning oddiy va samarali shaklini o'rgatadi.

Guruhlarda ishlash usuli o'quvchilarni jamoaviy faoliyatga jalb qiladi. Bu usul orqali bolalar o'z fikrlarini boshqa o'quvchilarga yetkazish, boshqalarning fikrlarini tushunish va birgalikda ish olib borish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Guruhdagi muhokamalar orqali o'quvchilar muloqot qilish ko'nikmalarini amalda mustahkamlaydi.

Suhbat bolalarning fikrlarini erkin ifodalashiga imkon beradi. O'qituvchi o'quvchilarga ma'lum bir mavzu bo'yicha savollar beradi, o'quvchilar esa ularga javob berib, o'z fikrini bayon qiladi. Bu metod o'quvchilarni faol tinglashga va javob qaytarishga o'rgatadi.

Muammoli vaziyatlarni hal qilish orqali o'quvchilar o'zaro kelishish, boshqa nuqtai nazarlarni tushunish va muloqot qilishning konstruktiv usullarini o'rganadi. Ushbu metod bolalarning tanqidiy fikrlash qobiliyatini ham rivojlantiradi.

Zamonaviy texnologiyalar yordamida o'quvchilarda kommunikativ qobiliyatlarni rivojlantirish osonlashdi. Shu jumladan:

Interfaol doskalar: Interfaol doskalar orqali o'quvchilar bilan jonli muloqot olib borish, ularni qiziqarli faoliyatlarga jalb etish mumkin.

Audio va video materiallar: Til o'rgatishda audio va video materiallardan foydalanish o'quvchilarning tinglab tushunish va talaffuzni to'g'ri chiqarish qobiliyatini rivojlantiradi.

Onlayn muloqot platformalari: Ayrim platformalarda o'quvchilar bir-birlari bilan muloqotda bo'lish imkoniyatiga ega bo'lib, bu ham kommunikativ qobiliyatlarning shakllanishiga xizmat qiladi.

O'quvchilarning kommunikativ qobiliyatlarini baholash ham muhim ahamiyatga ega. Bunda o'qituvchi o'quvchilarning nutqiy rivojlanishini, boshqa bolalar bilan muloqotga kirisha olish qobiliyatini, o'z fikrini bayon qila olish darajasini kuzatadi. Quyidagi usullar yordamida baholash amalga oshiriladi:

Kuzatish: O'quvchilarning dars davomida qanday faoliyat olib borishini, suhbatlarga qanday javob berishini va muloqot qilishdagi faoliyatlarini kuzatish.

Suhbatlar va intervyular: O'quvchilar bilan individual suhbatlar tashkil qilib, ularning kommunikativ qobiliyatlari baholanadi.

Rolli o'yinlar orqali baholash: Turli vaziyatlarda o'quvchilarning kommunikativ qobiliyatlarini aniqlash uchun rolli o'yinlardan foydalanish mumkin.

Xulosa

Boshlang'ich ta'limda kommunikativ qobiliyatlarni rivojlantirish bolalarning ijtimoiy va shaxsiy rivojlanishiga, ta'lim jarayonida muvaffaqiyatli bo'lishiga katta ta'sir ko'rsatadi. O'qituvchilar turli metod va texnologiyalar yordamida o'quvchilarning muloqot qobiliyatlarini oshirishga xizmat qiladi. Boshlang'ich ta'limda kommunikativ qobiliyatlarni rivojlantirish, kelajakda ularning ijtimoiy hayotda muvaffaqiyatli bo'lishiga zamin yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Shoumarov, M. (2019). Pedagogik kommunikatsiya va uni rivojlantirish usullari. Toshkent: O'qituvchi nashriyoti.
2. Ahmedova, Z. va Karimov, U. (2020). Boshlang'ich sinf o'quvchilarining kommunikativ qobiliyatlarini shakllantirish texnologiyalari. Toshkent: Fan va Texnologiya nashriyoti.
3. Islomova, M. (2018). "Boshlang'ich ta'limda ijtimoiy va kommunikativ qobiliyatlarni rivojlantirish masalalari". Ta'lim va tarbiya ilmiy jurnali, 7(3), 42-50.
4. Hasanov, S. (2021). Boshlang'ich ta'limda innovatsion pedagogika. Toshkent: Ilm va Amaliyot nashriyoti.
5. Karimov, J. va Saidova, A. (2017). "Ta'limda kommunikativ yondashuv va uning afzalliklari". Pedagogika va psixologiya ilmiy tadqiqotlari jurnali, 5(2), 58-64.